

Digitalni stres: neviden strošek sodobnega kmetovanja

Dino Manzoni,
Družbenomedicinski inštitut, ZRC SAZU

V zadnjih desetletjih je kmetijstvo doživelo tiho revolucijo. Traktorji so postali računalniki na kolesih, hlevi polni senzorjev, nad polji pa že letijo droni. Pametni telefoni opozarjajo na spremembe vremena, rastlinske bolezni in nihanja cen. Vsa ta orodja obljublajo večjo učinkovitost, donosnost in trajnostno rabo virov. A skupaj z napredkom prihaja tudi manj viden, a vse bolj prisoten spremljevalec: digitalni stres.

Digitalni stres ni le običajna tesnoba ob uporabi novega programa, ampak je prisoten kot občutek stalnega pritiska, utrujenosti in izgube nadzora. Nastane, ko mora kmet hkrati spremljati dogajanje na kmetiji, obdelovati podatke, slediti obvestilom in hitro sprejemati odločitve, ob tem pa opravljati še fizično delo. Če v pisarnah digitalni stres pomeni preobilo elektronske pošte, se na podeželju kaže drugače: kot občutek, da je kmet vedno »priklopljen«, vedno pripravljen na odziv in nikoli zares prost.

Posebej težavni so zapleteni sistemi (od programov do digitalno vodenih strojev), ki običajno zahtevajo specialistično znanje in niso prilagojeni dejanskim uporabnikom. Vremenske aplikacije opozarjajo na nevarnosti toče ali suše, tržne platforme na padce cen, programska oprema pa na tveganja za pojav rastlinskih bolezni. To ustvarja vtis, da mora biti kmet nenehno na preži, tako pa je otežen počitek in okrepljen občutek napetosti. Digitalizacija pa prinaša tudi ekonomske pritiske: stroji, droni in senzori so dragi, njihova napačna ali nepopolna uporaba pa pomeni izgubo časa in denarja. Pogosto se pojavi občutek, da brez novih tehnologij ni več mogoče konkurirati, hkrati pa se kmet znajde ujet v drage pogodbe in zaprte sisteme, iz katerih težko izstopi.

POSLEDICE DIGITALNEGA STRESA SO RESNE

Psihološko prinaša tesnobo, nespečnost, razdražljivost in izgorelost. Socialno gledano vodi v občutke osamljenosti in odtujenosti – kmetje so vse bolj povezani z digitalnimi sistemi, manj pa z ljudmi in skupnostjo. Poklicno pa se kaže v povečanju napak pri delu, nižji produktivnosti in občutku, da človek ni več gospodar svojega časa in zemlje, ampak predvsem upravljevalec strojev in podatkov.

Velik del problema je tudi v tem, da digitalizacijo kmetijstva narekujejo velike korporacije. Te zbirajo dragocene podatke o pridelkih, živalih, stroških in prodaji. A podatki pogosto ne ostanejo v rokah kmeta – shranijo se v zaprtih podatkovnih bazah in se nato vračajo kot plačljive storitve. Tako nastaja občutek razlastitve in odvisnosti, kar še povečuje nemoč in stres.

KAJ TOREJ STORITI?

Najprej je nujna boljša podpora ob uvajanju novih tehnologij – ne le prodaja strojev, temveč tudi dolgoročno svetovanje, izobraževanje in pomoč. Proizvajalci bi morali razvijati preprostejša orodja, dostopna v maternem jeziku in prilagojena dejanskemu uporabniku.

Pomaga tudi tako imenovani »digitalni minimalizem« – uporaba le tistih digitalnih in mehanskih orodij, ki res prinašajo dodano vrednost, brez nepotrebnih dodatnih stroškov in obremenitev.

Ključno pa je povezovanje: zadruge, društva in svetovalne službe lahko nudijo okolje za izmenjavo znanja, učenje in skupno reševanje težav.

Po svetu nastajajo tudi alternative – odprtokodne rešitve in digitalne zadruge, kjer podat-

ki in znanje ostajajo v rokah kmetov in skupnosti. Takšne pobude kažejo, da lahko tehnologija služi ljudem, ne pa obratno.

Digitalizacija bo nedvomno ostala del sodobnega kmetovanja. Lahko prinese boljše dohode, manj fizičnega napora in trajnostno rabo virov. A če bo prepuščena zgolj logiki dobička, bo prinesla tudi stres, izgubo nadzora in nove neenakosti, kar bodo še posebej občutile manjše kmetije. Zato je nujno, da ostane tehnologija pomočnik in orodje v rokah kmeta, ne pa njegov gospodar. Le tako bo kmet pri svojem delu ohranil tisto, kar je bistveno: učinkovitost, nadzor nad lastno kmetijo, svobodo odločanja, stik z zemljo in povezanost s skupnostjo.

Prispevek je bil pripravljen v sklopu projekta *Počutje na kmetiji: krepitev virov in znanj*, ki se osredotoča na kmečko prebivalstvo, ki se sooča z različnimi izzivi na področju duševnega zdravja zaradi specifičnih okoliščin, v katerih živijo in delajo. Projekt izvajajo Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Zveza slovenske podeželske mladine, Inštitut Karakter in Zavod ZRNO. Sofinancira ga Ministrstvo za zdravje RS.

OPROJEN
POLJA
MOČI